

УДК 351.85:37.036:183

**О. Красівський,
М. Якубовська**

**ПАРАДИГМА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ДУХОВНИХ КОНТАКТІВ
ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ
(НА ПРИКЛАДІ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ ТВОРЧОСТІ
ЮЛІАНА ТУВІМА ТА ІРИНИ ВІЛЬДЕ)**

Обґрунтовано доцільність використання компетентнісного підходу у професійному навчанні. Зроблено обґрунтування поняття формування творчого позитивістського професійного мислення студентів технічних університетів (на прикладі аналізу порівняльної творчості Юліана Тувіма та Ірини Вільде).

Ключові слова: компетентність, компетенція, формування професійної компетентності, професійне мислення, рівень розвитку професійної компетентності.

Сучасні вимоги до професійної підготовки сучасних фахівців вимагають формування творчої особистості професіонала-фахівця з високими морально-естетичними засадами, який здатен буде вирішувати найважливіші завдання з максимальною ефективною творчою віддачею. Педагогічна інновація “педагогіки життя”, започаткована у сучасній педагогічній науці акад. Н. Ничкало, набуває конкретизації у змістовій парадигмі сучасної професійної освіти. Оскільки важливим завданням професійної освіти є визначення комплексу ключових компетенцій, суттєвих для формування професійної компетентності майбутніх економістів. У результаті дослідження проблеми компетентності на сучасному рівні були відібрані 30 загальних компетенцій, за робочою класифікацією розділені на три категорії: інструментальні, міжособистісні й системні, кожна з яких передбачає володіння спеціалістом певним рівнем технологій. Знання нині є лише потенціалом, яким має володіти фахівець, головним є результативність діяльності спеціаліста в конкретних умовах, тому одним із напрямів модернізації освіти є запровадження та реалізація комплексного підходу у формуванні фахівців-професіоналів.

Категорія міжособистісних та системних технологій характеризуються найбільшою мірою формуванням фахівця-професіонала, здатного системно вирішувати найскладніші виклики сучасності.

Виховання творчого взаємопорозуміння між народами знаходиться у філософсько-психологічній площині і може стати важливою семантично-змістовою парадигмою формування та професійним становленням сучасного фахівця.

Українсько-польські відносини пройшли багатотомову історію. Кінець XIX – початок XX ст. став вершиною творчих міжнаціональних контактів. Як показує світова практика, найчастіше власне культура, зокрема література як її найголовніший чинник, є основою духовного порозуміння між народами. Шевченкова мрія, висловлена у поезії “Ще як були ми козаками” стає ідеологемою духовної реальності.

На початку 1900-х рр. В. Оркан, який був найпалкішим прихильником української літератури, відіграє ключову роль у публікації антології української

літератури “Młoda Ukraina” (1902 р.) з власними перекладами і передмовою до видання “Antologia współczesnych poetów ukraińskich” (1911 р.). Польська літературна критика тепло сприймала В. Стефаника, вказуючи його ім'я як провідного польського письменника.

Власне Краків і його духовне культурологічне середовище став тим містом, який найбільшою мірою сприяв формуванню В. Стефаника як письменника і цілої плеяди молодого покоління новітньої української літератури. На нашу думку, “Молода Муза” як літературно-творче угруповання було відголоском на діяльність у “Молодого Польщі”.

Саме в польській критичній реакції на В. Стефаника та його колег – українських письменників – ми знаходимо важливий ключ до основної структури польсько-українських взаємозв'язків того часу. 1900 р. у впливовому варшавському часописі “Wędrowiec” критик А. Гжимала-Седлецький в статті “Janosiki” пише про нову хвилю письменників, які творять справжню “literaturę narodową”, “їхні імена, – говорить він, – Владислав Оркан, Василь Стефаник, Лепкий, Йозеф Єдлич, Анджей Стопка, Владислав Ярош... Всі вони народилися в Карпатах і всі вони постали із селянських злиднів” [1]. Бачимо, що В. Стефаника вписано в цю нову хвилю польської “народної” літератури.

Дозволимо не погодитися з дослідником Г. Вервесом, що диференціація між польською та українською літературами у цьому випадку свідчить про регіональність концепції української [2].

Це повсюдна ідея в тогочасному польському суспільстві ілюструвати існування даної структури мислення. Інтеграція, взаємопроникнення культурних площин є позитивним явищем для обох культур, які у цьому процесі взаємозбагачуються і шукають собі нових шляхів творчого імпульсивного поступу.

Значною мірою польське розуміння української літератури в другій половині ХІХ ст., як свідчить позитивна й негативна рецепція Т. Шевченка та “практичне” використання “Кобзаря”, а також літературне співробітництво І. Франка з різними польськими письменниками, характеризується тим, що ця література окреслювалася її соціальною ідеологією і походженням.

Творчий духовний діалог, який ми бачимо на порівнянні ідейно-естетичної парадигми творчості української письменниці Ірини Вільде і польського письменника Юліана Тувіма, є яскравим підтвердженням благотворних контактів двох культур. Духовна взаємодія двох титанів Духу, а саме такими є Ірина Вільде та Юліан Тувім, є наслідком творчої концентрації естетики Духу двох народів.

Загальноприйняте твердження, що міжвоєнні роки позначені відчутним спадом літературних українсько-польських контактів, є не цілком правильним. Контакти перейшли у внутрішню, художньо-естетичну духовну площину. Творчість раннього В. Антонича є художнім наслідуваннями Вежинського і Юліана Тувіма. У радянській Україні виростало неослабне зацікавлення польським письменством, де, з одного боку, увагу письменників привертала сучасність і недалеке минуле (скажімо, польсько-радянська війна), як, наприклад, у “Чернігові” (1931 р.) або “Шаблі Котовського” (1938 р.) П. Тичини, а з іншого – класики минулого. Тут, насамперед, доцільно згадати М. Рильського, найобдарованішого перекладача польської літератури на українську і щирого пологофіла. Його переклади “Кримських сонетів” і “Пана Тадеуша” А. Міцкевича (за які він отримав сталінську премію, а що важливіше – загальне визнання поетів і читачів), його інтерпретації поезії Ю. Словацького та багатьох інших збагатили обидві літератури.

Я. Івашкевич – польський письменник того часу, який неодноразово вдавався до української тематики. Через його симпатію до України, прожиті тут юні роки і часте звертання до неї у творчості ставить його у ряд найважливіших представників “української школи” у Польщі. Як і романтична “українська школа” століття перед тим, Я. Івашкевич вбачає в Україні важливий резервуар польсько-українських традицій”, і, як Ю. Словацький, він творить рапсодії, насичені українізмами, про її природні багатства, екзотику й польсько-українське минуле. Цікавим є твердження, що традиція спільної польсько-української батьківщини з наївним пафосом виражена В. Полем в “Pieśń i o ziemi naszej” (1843 р.), продовжується таким інтелектуальним і витонченим письменником, як Я. Івашкевич.

Завдання новітнього сучасного дослідження українсько-польських духовних контактів полягає не в емпіричному описі поданих матеріалів, а у вивченні творчого взаємопроникнення культур у парадигмі творчої взаємодії. Ця площина творчого процесу цікава ще й тим, що дає невичерпні можливості для формування якісно нової моделі парадигми сучасної професійної освіти, ключові компетенції якої окреслені у доповіді заступника директора Департаменту освіти, культури і спорту Ради Європи М. Стобарта: 1) політичні й соціальні компетенції; 2) компетенції, що стосуються життя в суспільстві; 3) компетенції, що стосуються володіння усним і письмовим спілкуванням; 4) компетенції, пов’язані з виникненням інформаційного суспільства; 5) здатність навчатися протягом життя як основа безперервної підготовки у професійному плані.

Творчість Юліана Тувіма і Ірини Вільде наскрізь проникнута осмисленням ролі людської індивідуальності у духовному поступі людства крізь площину історії. І щастя кожної людської долі на терезах Всевишнього судді є визначальною.

ПІСНЯ ПРО КІНЕЦЬ СВІТУ

У день кінця світу
Бджілка тихо кружляє над красолею,
Рибак сітку блискучу майструє.
Веселі дельфіни стрибають у море,
Горобчики розсілися на паркані
І шкіра змії виблискує на сонці, як мідь.

У день кінця світу
Йдуть по полю жінки з парасолями,
У газоні скраю п’яний засинає,
Нас продавець овочів на вулицю кличе,
І жовтий вітрило до острова пливе,
І скрипки звук, вгорі зависнувши,
Зоряну ніч нам відчиняє.

А ті, хто чекали блискавки й грому,
Розчаровані.
А ті, хто чекали знамень і архангельської труби,
Не вірять у те, що все вже почалося.
Поки місяць і сонце в небесах,
Поки у троянди жовтий джміль в гостях,
І дітки малесенькі народжуються,

Не віряться, що все вже почалося.

Лише дідок сивий, що міг би бути пророком,
Але не пророк він – не кляне нас і не судить,
Бубонить, підв'язуючи помідори:
Іншого кінця світу не буде,
Іншого кінця світу не буде (Юліан Тувім, 1944)
(Переклад М. Якубовської)

В “Окрушинах” Ірини Вільде читаємо: “Я бачив, як розцвіла черешенька плакала під навалою снігу. Я бачив, як мати, скрадаючись, цілувала руку сплячого сина. Я бачив, як два метелики в леті обмінялися поцілунками. Я бачив, як червоними сльозами осипалися пелюстки троянд на скатертину. Я бачив, як ридала дівчина, бо її маленьке серце розсаджував надмір щастя. Я бачив, як мисливець відвів рушницю, зачарований вродою оленя. Я бачив пошлюбну ніч ластівок. Як же це могло статись, що я недобачив, як вмирала твоя любов до мене?” [3].

Література є виразником культури. Отже, вона має вже характерну тотожність, і коли ми стверджуємо, зокрема, наявність історичної перспективи у традиції українсько-польських літературних контактів; і тому бачимо тяглість літературної традиції то, всупереч тій обставині, що система української літератури значною мірою визначається літературною системою [4].

Ті ж класові й національні антагонізми, вишукані й незабутні людські типажі, глибини життя й душі, але все це – з іншої перспективи, з позиції людини, що значно далі відійшла од своїх героїв, побачила новий світ – це визначальні риси творчості і Юліана Тувіма, і Ірини Вільде.

ЛЮБОВ

Любов – це погляд на себе самого
Збоку, як на щось чуже:
Ти лише один з тисячі навколо.
Хто так подивиться, сам не знаючи того,
Тривожне серце своє заспокоїть,
Йому і дерево, і птах скажуть: друг.

Тоді і він, і все, що є зовні,
Себе усвідомивши, світлом засяє.
І хай не знає сам, чого він служить:
Добру служить той, хто суть свою усвідомив. (Ованес Тувім, 1943)
(Переклад М. Я.)

Ще в 30-ті рр. ХХ ст., коли родина Макогонів змушена була переїхати в Галичину, Ірина Вільде написала сповнену любові й туги мініатюру “Моїй Буковині”:

“У моїй стороні під цю пору колишуться по крутих польових доріжках (чи буду коли ними ходити) навантажені хлібом вози. Удосвіта скриплять колодязі, а вечорами линуть сині димочки до неба.

У моїй стороні осінь ступає в червоних сап'янцях, завітчана у соняшники і китиці винограду, підхмелена на весіллях.

Але ви цього не бачите...

У моїй батьківщині вечірні тумани заступають хороводи русалок, і зорі так близько над землею, що можна чути їхню мову.

У моїй стороні... але ви цього не чуєте.

У моїй стороні сонце ходить босоніж, оперезане бабиним літом, з червоною калиною у руській голівці. У моїй стороні... Ім'я моїй батьківщині – Буковина”.

Парадигма творчого взаємопроникнення Ірини Вільде та Ованеса Тувіма творилася у час, коли духовні контакти між культурами мали різне спрямування; що мало багатоступеневий вплив на творчість письменників. У Польщі існувала група письменників, які групувалися навколо видання “Biuletyn polsko-ukraiński”, котрі бачили український матеріал не тільки крізь естетичну й автобіографічну призму, але й з певної ідеологічної та історичної перспективи. Найпомітнішим серед них був Ю. Лободовський. Хоч його поезія на українську тематику була зібрана і видана тільки після війни, писалася вона здебільшого за довоєнного періоду. Зі стихійного ототожнення себе з українською землею та її минулим, із власного болю від братовбивчих конфліктів та пророцтв майбутнього польського й українського народів Лободовський творить напружену, історично наповнену і в суті своїй трагічну візію польсько-українських взаємин.

Письменник, якщо талант його справжній, належить великій світовій культурі. І від взаємопроникнення творчих контактів залежить і розвій його таланту. Такими письменниками у ХХ ст. були Ірина Вільде та Юліан Тувім, які ніколи не замикалися у рамках своєї культури.

Почуття радості, яке огорнуло О. Олеся від отриманого зі Львова від Ірини Вільде листа, вихлюпнулося у вірш, датований 3 березня 1939 р.:

Південний вітер...
Сонце весняне
І ластівки – Ваш лист
до мене...
На крила щось взяло мене,
Забилось серце, як шалене!
Ваш лист, о Боженько, о нене!
А в ньому... Промені ясні,
Тепло і проліски блакитні,
Що тільки снилися мені,
Що тільки сниться навесні,
Коли летять вітри привітні.
Хотів співати... Цілий світ
Залити срібними піснями,
Озватись громом —
Вам привіт,
Степи засіяти квітками,
Змагатись з буйними вітрами.

Отже, ми бачимо, що у ХХ ст. культурні взаємини між Україною і Польщею набули нової якості. У цих взаємозв'язках позначився більш широкий аспект: від особистих контактів між діячами культури і до перекладів, проведення літературних свят і взаємного наукового дослідження літературного процесу в обох країнах. На прикладі аналізу творчості Ірини Вільде та Юліана Тувіма бачимо, що взаємопроникнення духовних площин в обох культурах має давні гносеологічні

корені і вписується у архетип духовного культурного життя обох народів у ХХ ст. Ці тенденції мають стати основою змісту формування парадигми українсько-польських духовних контактів як змістово-модуляційна основа формування творчого позитивістського професійного мислення студентів технічних університетів.

Література

1. Вервес Г. Д. Владислав Оркан і українська література [Текст] / Г. Д. Вервес. — К. : [б. в.], 1962. — С. 174.
2. Вервес Г. Д. Іван Франко і питання українсько-польських літературно-громадських взаємин [Текст] / Г. Д. Вервес. — К. : [б. в.], 1957. — С. 84.
3. Вільде І. Кроки часу [Текст] : оповідання, нариси / худож. І. Крислач. — Львів : Каменяр, 1979. — С. 43.
4. Жулинський М. Україна і Польща: перспективи набуття реальної Європи / М. Жулинський // Всесвіт [Текст]. — 2002. — № 1/2. — С. 143.

**О. Krasivskyi,
М. Yakubovska**

PARADIGM OF UKRAINIAN-POLISH SPIRITUAL CONTACTS AS THE BASIS OF FORMING OF CREATIVE THINKING OF STUDENTS (ON THE EXAMPLE OF COMPARATIVE ANALYSIS OF JULIAN TUWIM AND IRENE WILDE WORKS)

The expediency of using competitive approach in professional training is substantiated. The concept of forming of creative positive professional thinking of students of technical universities (on the example of the analysis of comparative works of Julian Tuwim and Iryna Vilde) is grounded.

Key words: competence, forming of professional competence, professional thinking, level of professional competence development.